

Het V woord

Vergeving en de imitaties ervan

Dit is een vertaling van een interview dat het Amerikaanse magazine *STEPS*¹ had met David Augsburger onder de titel: *The F Word: Forgiveness and its Imitations*. David Augsburger is hoogleraar Pastoraat aan de Fuller Theologische hogeschool in Pasadena, Californië. Hij is een welbekend schrijver en spreker, en heeft drie boeken geschreven over het onderwerp vergeving, inclusief zijn meest recente boek met de titel *Helping People Forgive (Mensen helpen te vergeven)*, uitgegeven bij Westminster John Knox Press. Het is in de eerste plaats geschreven voor predikanten en pastorale werkers. *STEPS* interviewde hem bij hem thuis in Claremont, Californië.

STEPS: We hebben al een aantal jaren gepraat of we al dan niet een editie van *STEPS* zouden wijden aan vergeving. Het is niet een erg gemakkelijk onderwerp om over te praten en veel van onze lezers zijn beschadigd door alle leer over 'vlug vergeven en vergeten', die je vindt in de christelijke gemeenschap. Misschien moeten we maar beginnen met een vraag over de kant van het vergeving vragen. Heb je een advies over hoe je om vergeving zou kunnen vragen?

DAVID: Eigenlijk heb ik een duidelijke aarzeling om ooit mensen aan te moedigen om vergeving te vragen. Verzoeken van deze aard kunnen erg gemakkelijk een dwingend element bevatten. Wanneer ik jou vraag om mij vergeving te schenken, hoe kun jij dan 'Nee' zeggen? Het zou kunnen zijn dat je nog niet in staat bent of er nog niet klaar voor bent om te vergeven. Vragen kan gemakkelijk aanvoelen als eisen. Het kan een soort vrome chantage worden.

STEPS: Dus moeten we het vragen van vergeving maar liever vergeten?

DAVID: De twaalf stappen van de Anonieme Alcoholisten hebben een veel beter en meer Bijbels idee van wat passend is als we iemand hebben pijn gedaan. De aandacht moet niet gericht zijn op hen vergeving te vragen, maar op het veranderen van je leven. Als ik iemand pijn heb gedaan, is het toch niet passend voor mij, om hem te vragen, om mij iets te geven. Wat ik moet doen om geheel en al klaar te worden voor God, is om mij te veranderen en dan herstel te zoeken voor de verkeerde dingen die ik heb gedaan. De aandacht moet niet liggen op het vragen om iets, maar op het tonen van berouw. Ik kan naar iemand toegaan, die ik pijn heb gedaan en zeggen 'ik heb je

verkeerd behandeld. Ik erken dat. Ik heb diepe spijt van wat ik heb gedaan. Ik zal nu op een andere manier gaan leven. En ik hoop dat er eens een dag komt dat er vergeving tussen ons mogelijk zal zijn.' Dit neemt de pijn serieus en staat de beschadigde persoon toe, om net zolang te doen over de voltooiing van het vergevingsproces, als hij of zij nodig heeft. Het is heel wat anders dan eenvoudigweg te vragen dat de persoon die ik schade toegebracht heb zijn of haar gevoelens tegenover mij verandert.

STEPS: Ik keek onlangs naar een reportage over het welbekende publieke verzoek van Jimmy Swaggert om vergeving, een paar jaar geleden. Dat was zeker ernstig gemeend.

DAVID: Zeer zeker. Maar het is een goed voorbeeld van het soort vrome chantage waaraan ik denk. Het is een strategie die natuurlijk niet beperkt is tot televisie-persoonlijkheden. Wanneer wij iemand verzoeken om vergeving, hoe kan een gekrenkt persoon dan 'nee' zeggen? Vooral als ze nog in een shock zijn of de aangedane krenking nog niet kunnen geloven. Ze weten nog niet eens wat hen is aangedaan, maar hen wordt al om vergeving gevraagd. Als ze 'ja' zeggen, zal er dan geen verborgen wrok zijn? Zou het later niet voelen alsof bij het vragen om en geven van vergeving enige kritische stappen zijn overgeslagen, waardoor de echte oplossing van de krenking of verwonding onmogelijk is geworden?

STEPS: Wat doe je als iemand je om vergeving vraagt en je bent er nog niet klaar voor?

DAVID: Nou, je kunt zoiets zeggen als: "Ik wil ook echte vergeving tussen ons. Kunnen we eraan wer-

¹ *STEPS* is het tijdschrift van de *National Association for Christian Recovery* – zoiets als de Amerikaanse Associatie voor Christelijke Herstelprocessen; zie www.nacronline.com/dox/library.shtml.

ken tot we weten, dat we het samen ervaren hebben?” Gisteravond hoorde ik op het nieuws hoe het gemeenteraadslid van de binnenstad van Los Angeles vroeg om vergeving aan zijn gezin en de stemgerechtigden van Los Angeles in verband met zijn recente arrestatie voor cocaïnebezit. Maar het is nog niet duidelijk of de man berouw heeft en een verandering in zijn leven gaat brengen. Bij afwezigheid van berouw, kan vergeving gemakkelijk alleen maar een manier zijn om de werkelijkheid te ontlopen.

STEPS: Ik weet dat je niet gaat zeggen dat we het vergiffenis schenken dan ook maar moeten vergeten.

DAVID: Nou, niet echt, nee. Maar het is zeker waar dat sommige dingen die doorgaan voor ‘vergifenis schenken’ inderdaad erg verwrongen en pijnlijk kunnen zijn. Ik veronderstel dat een van de meest voorkomende manieren om vergeving te misbruiken is, om op een lege manier, overhaast vergiffenis te schenken zonder behoorlijk proces. Ik denk aan de vele Latijns Amerikaanse landen die in de afgelopen jaren straffeloosheid hebben verleend aan mensen die de mensenrechten hebben geschonden en andere wreedheden hebben begaan. Op het eerste gezicht mag dit een genereus, genadig gebaar lijken van vergeving. Maar het laat zo veel buiten schot. Dit staat in schril contrast met het proces in Zuid Afrika waar er een openhartige erkenning van de waarheid moest zijn van wat er verkeerd gedaan was, voordat er vergeving mogelijk was. De daad van verlening van straffeloosheid zonder dat dit steunt op de waarheid en zonder passend proces is geen echte vergeving, maar een manier om de waarheid te ontlopen. Het is niet productief in termen van gerechtigheid en genezing op de lange termijn. Dit geldt net zo goed voor interpersoonlijke relaties als op het hogere sociaal-politieke niveau.

STEPS: Dus, we kunnen te spoedig vergeven of belangrijke stappen weglaten in het proces. Zijn er momenten dat het wel passend is om onmiddellijk te vergeven, zonder voorwaarden, zonder berouw?

DAVID: Ja, er zijn situaties waarin het passend is om te vergeven, zelfs als er geen proces is geweest. Als iemand lijdt als een gevolg van een ongeluk, waar er geen sprake is van opzet om pijn te doen of waar er een beperkte mogelijkheid was om de beschadiging te voorkomen, dan moeten we vrij en genereus vergeven. En we zijn in staat om het te doen zelfs zonder dat om vergeving is gevraagd of er berouw is getoond. Wanneer je ziet dat een persoon die jou verwond heeft, niet echt verantwoordelijk is voor wat er gebeurde, dan kun je hem vrijuit vergiffenis schenken. Maar dit soort vrije en genereuze vergeving is niet passend in die gevallen waar de beschadiging opzettelijk geschiedde. Hier verschil ik van mening met veel mensen over de woorden van Christus vanaf het kruis. De absolute onvoorwaardelijkheid van die vergeving heeft altijd in tegenspraak gestaan met zijn lessen in Mattheus 18 en Lucas 17, waar Hij duidelijk oproept tot berouw als een voorwaarde voor

vergeving. Ik denk dat Hij zei 'want zij weten niet wat ze doen', omdat Hij erkende dat ze niet verantwoordelijk waren voor hun daden. Hij confronteert hen met hun blindheid en brengt Zijn gewilligheid tot uitdrukking, maar dat betekent niet dat iedereen aan de voet van het kruis automatisch voor eeuwig werd vergeven, onafhankelijk van hun toewijding aan berouw. Eén dief werd vergeven, de ander niet.

STEPS: Dus, zelfs Jezus vergaf niet onvoorwaardelijk?

DAVID: Christenen zijn het hierover niet altijd eens geweest. Als je de boeken leest van mijn collega Lewis Smedes² over vergeving, dan zie je een uitstekend voorbeeld van een reformatorische leer over vrijgevege genade, die vergeeft zonder verzoek en die vergeeft op zo'n bijna onvoorwaardelijke manier als maar enigszins mogelijk is. Berouw is in deze benadering geen centrale vereiste. Calvijn zei dat niemand ooit berouw heeft, voor ze eerst de mogelijkheid van vergeving ervaren – dan heeft vergeving dus een soort van logische voorrang boven berouw, dat later komt. Mijn eigen visie is dat vergeving bij afwezigheid van berouw bijna zonder betekenis is. Het mag genadig klinken en liefdevol, maar gewoonlijk is de persoon die voortijdig, overhaast, of onvoorwaardelijk vergeeft, bezig om te proberen het moeilijke werk van het vergevingsproces te vermijden. Hij zegt: “ik wil niet strijden. Ik kan het niet langer verdragen. Ik kan de last niet onder ogen zien.” Dit leidt tot een religieus bekrachtigde vorm van ontkenning die de persoon toestaat zijn handen van de omstandigheden schoon te wassen. In dit geval betekent mijn “ik vergeef je” wellicht alleen maar “ik weiger te kijken naar de verwonding die je hebt veroorzaakt.” In dit soort ontkenning worden zowel de persoon die verwond is, alsook de persoon die verantwoordelijk is voor de verwonding, gedevalueerd. Als jij een persoon bent van diepe, diepe waarde en betekenis, die ik op waarde schat, liefheb zoals ik mezelf liefheb, en als ik evenzo ben, dan nodigt de verwonding ons uit om erover te praten. En niet alleen maar te zeggen “dit is niet belangrijk.”

STEPS: Ik herinner me dat ik ooit vaak zei “ik vergeef je”, opdat mensen me met rust zouden laten.

DAVID: Juist. Dat is niet de manier van vergeven waar Jezus over sprak. Het doel van vergeving is niet om het probleem of de persoon uit de weg te ruimen. Het is altijd om de broeder of zuster te herwinnen, op wat voor niveau ook maar passend is. Wellicht is dit alleen maar een terugkeer naar een beleefde omgang of het zou een terugkeer kunnen betekenen naar intieme relatie, maar het betekent altijd meer dan alleen maar vermijden van de pijn van de verwonding (krenking).

² Noot van de vertalers: zie bijv. Lewis Smedes, *Vergeven IS genezen – een handleiding*, Callenbach, Kampen NL, 1998 (vertaling van: *Forgive and forget*, Harper, San Francisco, 1984/1986).

STEPS: Vergeving zou niet een terugkeer naar intieme relatie betekenen. Wat bedoel je daarmee?

DAVID: Vergeving brengt ons nooit terug naar dingen zoals ze waren, het gaat nooit alleen maar om herstel van een relatie tot een vroegere staat. De relatie moet veranderen als het gevolg van de krenking, anders is de vergeving een vorm van ontkenning. Neem het voorbeeld van een vader die zijn dochter seksueel heeft misbruikt. Als volwassene confronteert de dochter hem ermee en door een lang proces komt ze ertoe om hem te vergeven. Veronderstel dat hij dan zegt "ik wil graag dat de dingen weer worden zoals ze eerst waren toen ik soms tijd alleen met m'n kleinkinderen kon hebben." Om terug te keren tot de oude relatie en dat voorrecht toe te staan zou onverantwoordelijk en gevaarlijk zijn. Opbouwen van een nieuw soort relatie betekent, dat we tijd moeten hebben om te weten te komen dat hij helemaal en volkomen te vertrouwen is. Tot het eind van dat lange proces van vergeving zal een verantwoordelijke dochter zeggen 'Nee, we zullen niet terugkeren tot hoe de dingen vroeger waren. Ik verwelkom je weer in de relatie met mij en mijn gezin, maar de dingen zijn niet hetzelfde. Je mag de kleinkinderen zien, maar altijd alleen in mijn aanwezigheid.' De vader zegt dan wellicht: "zie je wel, je hebt me niet echt vergeven." Maar vergeving betekent niet gewoon terugkeren naar de gebruikelijke gang van zaken, maar werken aan een nieuwe relatie met een niveau van intimiteit dat past bij ons niveau van vertrouwen. Terugkeer naar een relatie van beleefdheid kan al een enorme prestatie zijn in situaties als deze. Een terugkeer naar intimiteit zal wellicht nooit meer mogelijk of passend kunnen zijn en het is zeker niet vereist voor vergeving.

STEPS: Er zijn een heleboel dingen die op vergeving lijken of die we ermee verwarren. Vergeven is niet hetzelfde als accepteren wat de persoon deed. Het is niet voorwenden alsof dat wat er gebeurde niet zou zijn gebeurd. Het gaat niet over ontkenning.

DAVID: Nee. En het gaat zelfs niet noodzakelijkerwijze over volledige uitwissing van verontwaardiging of wrok. Ik denk aan Jim McClendon's uitspraak: "verontwaardiging is Gods goede gave die ons ertoe leidt om gerechtigheid te waarderen". Dat is belangrijk in dit verband.

STEPS: Bedoel je dat zelfs wanneer je iemand volledig hebt vergeven, er een passende plaats is voor verontwaardiging of wrok?

DAVID: Er is natuurlijk een kwaadwillende soort verontwaardiging of wrok die destructief is en de afstand vergroot. Er kan echter een weldadige vorm van verontwaardiging zijn die zegt "ik verafschuw handelingen die onschuldige partijen verwonden of krenken. Ik zal die nooit verontschuldigen. Ik strek me uit naar relatievorming waar dat ooit maar enigszins mogelijk is, maar ik zal mijn toewijding aan gerechtigheid niet prijsgeven.

STEPS: Vertel me over de rol van herinnering bij vergeving – over het 'vergeven en vergeten'.

DAVID: Ik herinner me de vrouw van een voorganger, wier echtgenoot een serie affaires had met vrouwen in hun gemeente. In zo ongeveer onze derde sessie samen, toen de echtgenoot eindelijk genoeg schaamte had overwonnen, om in staat te zijn met haar te praten over de last die hij van binnen voelde zei hij onmiddellijk tegen haar "wil je mij vergeven?" Waarop zij zei "o, nee! Nee, ik wil onze relatie niet voor altijd bestempeld zien door het feit dat ik in de positie was waarin ik jou vergaf. Trouwens, ik wil aan de weet komen welk aandeel elk van ons heeft gehad in de verblindende die dit heeft laten gebeuren. Ik wil er zeker van zijn dat we dit doorwerken. Ik wil je nooit laten denken dat ik wat er gebeurd is zo licht zou opvatten dat ik jou kon vergeven of mezelf, voor we zelfs echt begrepen hebben wat er gebeurd is." Ik dacht dat dit een goed voorbeeld was van een koppig briljante weigering om te vergeten. Vergeten neigt ernaar om een soort vrome ontkenning te worden vermengd met geheugen-moeheid. Je raakt vermoeid van het je herinneren en je verlangt er eens te meer naar, om je gedachten vrij te hebben van het terugkijken naar de verwonding of krenking.

STEPS: Herinnering kan juist uitputtend zijn. Herkauwen op een verwonding . . .

DAVID: Dat is een goed woord in dit verband. Trachten te vergeten lijkt erg op een gras etend dier dat de brok voedsel weer oprispt, het nog een keer kauwt, het doorslikt, maar als het nog niet verteerbaar is, dan herhaalt zich de cyclus. Herinnering kan ook zo zijn – je rispt een herinnering op. Als de persoon of de verwonding niet belangrijk is, denk ik dat je het gewoon zou kunnen uitspuwen. Maar als de persoon of de relatie belangrijk is dan moet het proces voortgaan, totdat de betekenis van de verwonding op de een of andere manier verteerbaar is geworden.

STEPS: Een ding dat het hele onderwerp van vergeving speciaal moeilijk maakt voor christenen is de uitzonderlijke druk die we erover voelen. Mij was altijd geleerd dat ik 'nu meteen' moest vergeven. Ik ben bang dat als ik niet nu meteen vergeef, dat mijn bitterheid dan een groter probleem in de relatie zal zijn dan de krenking of verwonding die ik heb ervaren. Mij zal op een of andere manier te verwijten zijn dat ik vasthoud aan grieven.

DAVID: Wij worden gegijzeld door een misverstaan van de zinnen die meteen volgen op het gebed des Heren. "Als je mensen hun overtredingen niet vergeeft, dan zal je hemelse Vader de jouwe niet vergeven." Op de een of andere manier, als we deze teksten lezen, en het doet er niet toe wat ons begrip is van de genade, dan geloven we in de absolute noodzakelijkheid van onze vergeving als we zelf begenadigd willen worden. Wat er gebeurt is dat 'vergeving' een werk wordt, dat ik moet doen om mijn eigen verlossing te verdienen. Ik versta Jezus onderwijs hier heel

anders. Jezus erkent dat het koppige onvergevingsgezinde hart zichzelf sluit voor zowel geven als ontvangen – en hij dringt er bij ons op aan, om een open hart te hebben voor vergeving. Maar tijd nemen om door de verwonding heen te werken, om de broeder of zuster te herwinnen, zoals Jezus op een andere plaats leert, dat is hoe 't eruit ziet als we vergeving serieus nemen. Het is geen onvergevingsgezinde houding om vast te houden aan de volledigheid van het proces. We sluiten onze harten niet voor vergeving wanneer we ons toewijden aan het proces van vergeving. Juist het tegenovergestelde is waar, als we voortijdig vergeven uit een gevoel van verplichting dan hebben we onze harten gesloten voor de mogelijkheid van ware vergeving en verzoening.

STEPS: Voortijdige vergeving kan veel aantrekkelijker schijnen dan al het harde werken dat vergeving vereist. Soms wil je gewoon dat het over is.

DAVID: Snelle vergeving springt zo ongeveer van stap 2.5 gelijk naar stap 12 in het 12-stappen programma. Het slaat al het harde werk over. De meesten van ons zouden dat graag willen. Waarom zou je stappen 3, 4, 5 en vooral 6 doen, wanneer je zo naar het eind kunt springen³. Een andere manier om er theologisch over te spreken is om te zeggen dat je de opstanding wilt zonder het kruis. Het kruis is nu eenmaal te veel narigheid. Een van mijn leermeesters zei nogal eens dat therapie verwant is aan aanbidding. Bij pastoraat is de juiste houding een gevoel van diepe eerbied voor wat God aan het doen is in het leven van de persoon. Ik gaf hem eens een bandje van een pastorale sessie. Ik was zo in mijn nopjes met deze sessie omdat ik dacht dat hij een dramatische doorbraak markeerde in het leven van de cliënt. En ik zei “nu begrijp ik wat je bedoelt met verwantschap van therapie met aanbidding.” En hij zei, “O nee, je begrijpt het niet. Vorige week toen deze persoon zo intens worstelde met haar depressie en er geen weg doorheen kon vinden, was God aan het werk in die worsteling net zo wonderbaarlijk als hier in deze doorbraak. Alleen als je Gods aanwezigheid in de strijd op de juiste waarde schat, heb je enig recht om te spreken over Gods aanwezigheid in de doorbraak.” Ik werd vriendelijk terecht gewezen en ik heb het nooit vergeten.

STEPS: Als we zo van dichtbij naar vergeving kijken, dan blijken we dus ook aan de praat te komen over genezing. Het gaat over hoe je door het hele proces van genezing heengaat als je de verwonde partij bent. Of als je de veroorzaker van de verwonding bent, dan gaat het betekenen dat je door een soortgelijk proces van verandering heengaat.

DAVID: In onze cultuur is hebben we vergeving afgesplitst van verzoening. We denken aan vergeving als een proces van houding of emotie; en bij verzoening

als iets dat mogelijk wel of niet een gevolg is. In de Bijbelse gelijkenis zijn vergeving, verzoening en genezing ondeelbaar. Je kunt ze niet splitsen.

STEPS: In de herstelgemeenschap⁴ als geheel zijn er veel mensen die simpel weigeren om vergeving te zien als een wettig doel. Ik denk dat deze editie van STEPS de titel “Het V Woord” te geven, suggereert dat we er zelf nogal ambivalent naar kijken. We hebben gesproken over hoe het verwrongen kan zijn, maar wat maakt het eigenlijk in de eerste plaats tot een belangrijk doel?

DAVID: Nou, om eerlijk te zijn naar de critici van vergeving, is het belangrijk om te benadrukken dat vergeven zo verwrongen kan worden dat het een deel van het probleem wordt. Wanneer er cyclisch misbruik plaatsvindt in een relatie, bijvoorbeeld, is vergeving meestal een belangrijke factor die hieraan bijdraagt. De partner vergeeft en dan gaan ze door de fase van wittebroodsweken en dan is er het koesteren en vermeerderen van woede en dan is er geweld en dan de kalmering (ik heb er zo'n spijt van, en het zal nooit meer gebeuren) en dan weer meer vergeving. In deze cyclus is vergeven het hart van de pathologie. Dezelfde soort cyclus komt gewoonlijk voor in iedere relatie die behept is met verslaving. Vergeving kan dus helpen, aansteken en mogelijk maken. Vergeving is de centrale functie van degene die het allemaal maar laat gebeuren. Dus is het begrijpelijk dat mensen deze soort vergeving verwerpen, want het is onderdeel van het probleem.

STEPS: Dus, als je alleen maar bekend bent met dit soort vergeving – de soort die deel is van de dynamiek van misbruik – dan helpt het niet als je verteld wordt dat je moet vergeven. Die soort vergeving is wat ons juist in de problemen heeft gebracht waar we nu in zitten. We hebben behoefte aan een heel nieuwe manier van denken en voelen over vergeving, en een nieuwe manier van doen ten aanzien van vergeving.

DAVID: Misschien is er een manier om hier uit te komen door te spreken over de ware natuur van authentiek spijt betuigen of schuld bekennen⁵. Het is belangrijk om onderscheid te maken tussen een waarachtige spijtbetuiging en aan de andere kant een geruststelling of wat ik noem een verklaring. Een geruststelling is wanneer ik jou naar me toe trek en mezelf neerhaal. Ik zou kunnen zeggen: “Dat was lelijk van mij, ik ben verschrikkelijk.” Ik kruip aan je voeten tot je zegt: “je hebt nu genoeg gekropen, je kan weer gaan staan, het is OK.” In dit proces van

³ Noot van de vertalers: stap 6 gaat er over of je er klaar voor bent om God al je aan het licht gekomen karaktergebreken te laten wegnemen.

⁴ Noot van de vertalers: bedoeld wordt het Amerikaanse begrip hiervan: de AA- en verwante groepen, maar ook breder.

⁵ Noot van de vertalers: Er is geen goed Nederlands equivalent voor het Engelse ‘apology’ dat hier door Augsburgse gebruikt wordt. ‘Apology’ houdt in dat men het onrecht toegeeft en er spijt van heeft. Bij gebrek aan beter is in de vertaling ‘spijt betuigen’ of ‘schuld bekennen’ gebruikt.

geruststelling zuig ik je in de situatie om me te vergeven, omdat ik zo slecht over mijzelf spreek, dat het ervoor zorgt dat jij je slecht voelt over de relatie of slecht over mij. Naderhand voelt de persoon die in de vergeving was getrokken in zichzelf verontwaardiging, omdat niet echt recht gedaan is. Een vergelijkbare vermindering gebeurt, wanneer ik een verklaring geef in plaats van een spijtbetuiging. Een verklaring is een uitleg van waarom ik deed wat ik deed. Het is een verhaal dat is opgezet om mijn verantwoordelijkheid te minimaliseren door alle redenen voor mijn gedrag uit te leggen. Een verklaring vermijdt authenticiteit berouw en springt onmiddellijk naar rechtvaardiging in de hoop mijzelf te ontlasten. De persoon die dit soort pseudo-schuldbekentenis accepteert, vindt zichzelf later beroofd van elke echte verbinding met de persoon die verantwoordelijk is voor de krenking. Een echte spijtbetuiging of schuldbekentenis houdt kort gezegd in: "Ik betreur heel diep wat ik deed. Ik was verkeerd. Ik heb er spijt van. Ik zal in de toekomst niet meer op deze manier handelen. Als er enige uitleg geboden kan worden waarom ik op die manier handelde, dan kan dat wachten tot een ander gesprek. Voor dit moment zeg ik, dat mijn gedrag niet te verontschuldigen is." Het is erg gebruikelijk voor begaafde mensen om hun opleiding te gebruiken om slimme wegen te vinden, om een verklaring als spijtbetuiging te verpakken. Het is verbazingwekkend wat voor manieren we vinden, om een verklaring te laten klinken als een spijtbetuiging. Maar je kunt altijd zien wat echt is door naar de ontvanger te kijken. Zij zullen bewust of onbewust weten wanneer de zelfrechtvaardiging begint. Ik suggereer soms om een persoon die een verklaring aan het geven is, eenvoudig te laten zeggen: "t spijt me erg. Ik ben volledig verantwoordelijk." Bijna onveranderlijk zullen ze er een zin aan toe voegen in een poging zichzelf te ontlasten in een belangrijk opzicht. Voor mij is het belangrijkste, dat wanneer ik een ander persoon heb beschadigd, ik wil zeggen "eens komt er een dag dat ik met jou zal praten over alle dynamiek en complicaties en redenen, maar nu is enkel belangrijk voor mij, om je te vertellen dat ik het diep betreur."

STEPS: Verandert het gepaste antwoord wanneer we een verklaring of een geruststelling ontvangen in plaats van een spijtbetuiging of schuldbekentenis?

DAVID: Zeker als de persoon je een geruststelling heeft aangeboden, kun je zeggen: "Kom, laten we praten over wat er werkelijk plaatsvond tussen ons zonder dat iemand van ons een competentiegevecht aangaat over wiens fout het grootst is." Misschien kun je ze helpen te bewegen in de richting van echte schuldbekentenis. Maar wanneer een persoon alleen maar een verklaring aanbiedt, dan geven ze waarschijnlijk niet thuis. Het beste wat je dan meestal kunt doen is het te betreuren.

STEPS: Dat is inderdaad een veel voorkomende situatie die herstellende mensen tegenkomen. Er is een krenking geweest en de persoon die verantwoordelijk is voor de krenking is hetzij dood, of emotioneel niet

beschikbaar of ze erkennen de krenking niet. Wat kun je dan doen?

DAVID: Ik heb geprobeerd hier een woord voor te bedenken. In plaats van Ver-geven, spreek ik over Ver-treuren of Ver-driet. Ik denk dat wanneer de voor de verwonding verantwoordelijke persoon volledig buiten beeld is geraakt, emotioneel dood, of fysiek dood, dan is spreken over vergeving een soort nonsense. Er is geen emotionele transactie mogelijk, geen authentieke erkenning of berouw, daarom is de enig mogelijke verandering een soort innerlijke loslating – niet een verandering in de relatie. Ik denk dat we in feite doen in omstandigheden als deze is treuren. Ik noem dat Ver-treuren of Ver-driet⁶.

STEPS: De meeste mensen zullen gewend zijn aan het idee dat treuren (droefheid, smart) een proces is. Zijn er stadia van ver-treuren zoals er stadia zijn van smart of verdriet?

DAVID: Absoluut. Er is de schok van de krenking. De verdoving. Dan is er het proces van het onszelf toestaan om stapsgewijs in woede te geraken die naar buiten keert en naar schuld die naar binnen keert. Dan raakt de woede langzamerhand uitgeput en komen we in een soort acceptatiefase. Op de bodem van het proces ligt wat ik nog steeds graag Gethsemané noem. Dat is de plek waar je de verwonding zo diep voelt dat je alleen kunt bidden "laat dit aan mij voorbijgaan." En dan realiseer je je, dat het niet weg aan het gaan is en dus bid je "zo niet, God, help me uit te vinden wat uw wil is." Alleen op dit punt in het proces kunnen we het overlaten aan een kracht die groter is dan wijzelf. We kunnen beginnen het los te laten en verder gaan naar acceptatie.

STEPS: Ik wil praten over de notie van onszelf vergeven. Zoals veel herstellende mensen heb ook ik 't hier moeilijk mee gehad. Wanneer we ons realiseren dat we ons zelf hebben beschadigd, evenals anderen, zijn we beiden degene die het nodig heeft om vergeving te ontvangen en degene die het nodig heeft om vergiffenis te schenken. Dat wordt erg ingewikkeld en verwarrend.

DAVID: Er is een splitsing binnen in dat proces. Onszelf vergeven is een overbrugging of genezing van die spleet tussen de zelfveroordeling en het veroordeelde zelf, tussen het zelf beoordeelende en het geoordeelde zelf. Het woord vergeving gebruiken voor deze genezing is verwarrend en misschien is dat het wel, wat het zo moeilijk maakt. Hoe kun je tegelijk rechter zijn en berechte? Hoe kan ik er zeker van zijn dat ik werkelijk berouw heb? Daarom denk ik dat Dietrich Bonhoeffer zo behulpzaam was, toen hij de suggestie deed dat we er niet zozeer naar moeten streven onszelf te vergeven, maar eerder zouden moeten zoeken naar een vertrouwd persoon, die we

⁶ Noot van de vertalers: etymologisch hangt het woord 'verdriet' samen met het Oudnoorse woord 'throt' = gebrek.

zouden kunnen ontmoeten, zoals hij zegt, 'onder het kruis', en de verootmoediging (vernedering) van onze zonden mogen ervaren en die persoon toestaan de kant van de rechter te belichamen en het woord van vergeving over ons uit te spreken. Hij suggereert dat de reden van onze onmogelijkheid om onszelf te vergeven erin bestaat dat we tegelijk rechter en berechte zijn. Ik heb mijn zuster en broeder nodig om de rechterlijke dingen te belichamen.

STEPS: Een ander ingewikkelde soort van vergeving is wanneer de persoon die verantwoordelijk is voor de krenking helemaal geen andere persoon is maar een instituut. Is het vergevingsproces geheel anders wanneer er een organisatie in betrokken is? Hoe vergeef je een kerk of een organisatie?

DAVID: Vergeven van instituties. Tja. We kunnen niet leven zonder instituties maar we moeten erkennen dat instituties bestaan om zichzelf te beschermen. Overleving is een van hun belangrijkste beweegredenen. En leden van instituties zullen met het doel om te overleven besluiten nemen, waar ze als onafhankelijk persoon niet over zouden denken

om ze te doen, maar als een instituut moeten ze het eenvoudig doen om te overleven. Dus zijn alle instituten en organisaties op een bepaalde manier niet te vergeven, omdat ze dingen doen die anderen schenden. Ze zijn autoriteiten en machten. Maar zij kunnen worden hervormd. Dat is de hoop van Gods heerschappij, dat instituties ter verantwoording kunnen worden geroepen en dat zij berouw kunnen tonen. Bijvoorbeeld: Luther zei absoluut afschuwelijke en onvergeeflijke dingen over de Joden. Vorig jaar erkende de Lutherse kerk het, nam afstand van dat speciale gedeelte van de Lutherse leer en bood verontschuldiging aan. De Paus werkte samen met het Nazisme tijdens de tweede wereldoorlog. Tenslotte kwam de Rooms Katholieke kerk drie jaar geleden tot de erkenning van de noodzaak van berouw daarover. Er moet iets gezegd worden om een echte verontschuldiging aan te bieden, meer dan alleen maar een verklaring te geven. Instituties kunnen dat doen. Ongelukkigerwijs doen ze dat gewoonlijk alleen maar wanneer ze denken dat ze dan beter kunnen overleven door dat gedaan te hebben.

- / -